

Inhoud

Daar is een gitaar	3
Interview Boudewijn in HS	4
Wie is wie	6
75 keer Matthäus-Passion	7
In memoriam, wie is wie	8
Een brief, wie is wie	10
Ringvaartregatta	11
Varia	12

Voorwoord

Nóg meer gedachten bij de

Matthäus-Passion van Bach

Een nieuwe lente, een nieuwe Tonika! En geheel in overeenstemming met het seizoen is een groot deel van deze Tonika gewijd aan wat voor velen toch weer ieder jaar een muzikaal hoogtepunt is: de Matthäus-Passion. Nu we er middenin zitten, is het moeilijk voor te stellen, maar er was dit jaar meer dan Bach: namelijk het prachtige sfeervolle concert in De Duif op 18 februari. Maar, zoals gezegd: veel Matthäus-Passion in deze Tonika. Wie dacht dat daar inmiddels alles al over gezegd en geschreven was, komt bedrogen uit. We raken met zijn allen nog steeds niet uitgesproken en uitgeschreven over dit meesterwerk. Zelfs niet - leest u maar - na de 75e keer! Voor wie geen Matthäus-Passion meer kan horen en zien, een woord van troost: na tweede Paasdag hoor je er niemand meer over. En dan gaan wij ons met onverminderde energie storten op weer een volgend hoogtepunt uit de muziekgeschiedenis: de prachtige Stabat Mater van Dvorák. Maar zoals u van ons gewend bent, heus niet alleen maar zware kost in de Tonika - waarvan de foto hier beneden het overtuigende bewijs mag zijn.

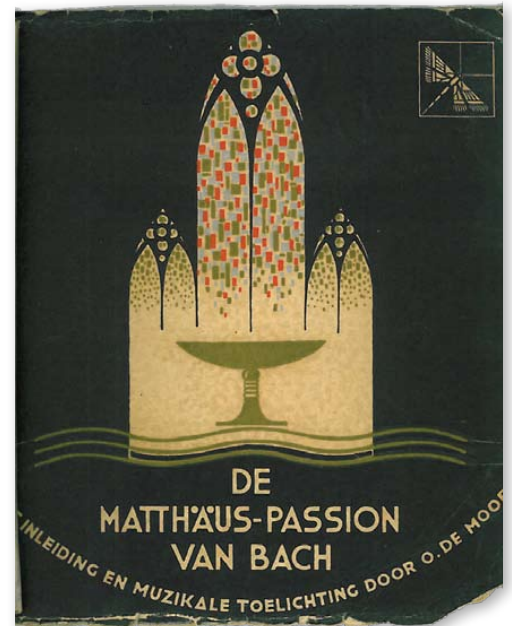
...auch süßer Kost!

“De Matthäus-Passion van Bach? Neen, die is mij te zwaar. Daar kan ik werkelijk niet bij. Die muziek overweldigt mij en ik kan de vele mooie momenten die er in moeten schuilen, niet ontdekken noch in mij opnemen, omdat ik, als leek, er vreemd tegenover sta. Het geheel is me te grootsch en te machtig. Er zit geen perspectief voor mij in. Ik ben er niet op ingesteld...”

Deze tekst kwam ik tegen in een boekje uit de ‘Libellen-serie’, een reeks boekjes die werd uitgegeven tussen 1935 en 1940. In deze serie, vernoemd naar het credo ‘cum libello in angelo’ oftewel ‘met een boekje in een hoekske’, werden tal van ingewikkelde onderwerpen voor de leek toegankelijk gemaakt. In het onderhavige boekje wordt de lezer als het ware door de Matthäus-Passion (MP) heen geloodst, waarbij de tekstblokken steeds vergezeld gaan van een beschrijving van de manier waarop Bach de tekst door de muziek laat spreken.

Het ‘Libellen-boekje’ kwam ik tegen bij mijn zoektocht naar informatie over de MP. In de Tonika van april 2008 schreef ik een stuk over stijlfiguren in de MP en ik had beloofd daar een vervolg aan te geven. Aldus geschiede. Ik heb mij nooit wezenlijk verdiept in de MP en hierin zal ik vast niet alleen staan. Hoe weinig ik er van af wist, drong pas tot mij door bij het lezen van de verschillende analyses, meningen, feiten en klinkklare onzin die er in de loop van de jaren over geschreven is. Ook werd mij steeds duidelijker op hoeveel verschillende manieren je de MP kunt beschouwen.

Dat begint al met de dubbele betekenis van het woord passie: lijden en hartstocht. Met die twee betekenissen zijn oneindig veel combinaties te maken. Bijvoorbeeld: via het lijden van Christus geeft een koorzanger uiting aan zijn of haar passie voor zingen. Terzijde: ook

Met een boekje in een hoekske

de passiebloem is vernoemd naar het lijden van Christus, niet naar passie in de betekenis van hartstocht. De bloem dankt haar naam aan het feit dat de stamper gelijkens vertoont met Christus' doornenkroon.

Oorsprong van de teksten

Bij het doorlezen van de informatie over de MP realiseerde ik mij dat ik een keuze moest maken. Daarom heb ik besloten deze keer alleen de grote lijnen wat betreft oorsprong en gebruik van de verschillende teksten onder de loep te nemen. Ik heb altijd in de veronderstelling verkeerd dat de tekst volledig uit de bijbel afkomstig is. Bach blijkt echter ook niet-bijbelse teksten te hebben gebruikt. Deze werden aangeleverd door een goede vriend en stadgenoot genaamd Christiaan Friedrich Henrici, die schreef onder pseudoniem Picander.

Voor het weergeven van de feiten, het letterlijke passieverhaal, heeft Bach zich bediend van het evangelie zoals Matthäus dat heeft opgeschreven. De teksten voor het openings- en slotkoor, de arioso's en aria's werden door Picander geschreven; de koraalteksten stammen hoofdzakelijk uit de 17e eeuw. Met deze kennis in mijn achterhoofd, begon mij het verschil in de teksten op te vallen. Van een letterlijke opsomming door de evangelist: "Und speieten ihn an und nahmen das Rohr und schlugen damit sein Haupt" tot de poëtische teksten van sommige koralen.

De letterlijke bijbeltekst

De letterlijke tekst van het passieverhaal, zoals opgetekend door Matthäus, wordt in de MP verwoord door de evangelist, door de Christuspartij en op sommige plekken door het koor. De letterlijke Bijbeltekst heeft Bach bij de evangelist getoonzet door middel van het recitativo secco, afkomstig uit de Italiaanse opera. Recitatief betekent het zingend voordragen van de tekst; secco is het Italiaanse woord voor droog. Deze 'droge' manier van zingend voordragen komt ook tot uiting in de eenvoud van de begeleiding, alleen basso continuo; de tekst komt hierdoor volledig tot zijn recht omdat de luisteraar niet wordt afgeleid door ingewikkelde harmonieën en melodieën.

Voor de woorden van Christus, zoals door de baspartij vertolkt, heeft Bach het recitativo accompagnato gebruikt. De begeleiding bestaat hier over het algemeen uit lange akkoorden, gespeeld door het strijkorkest; alleen op plekken waar de tekst om intensievere begeleiding vraagt, wordt deze reeks onderbroken. Deze manier van componeren, met lange akkoorden, was de muzikale uitbeelding van het aureool, de stralenkrans om het hoofd van Jezus, Maria en de heiligen.

Tenslotte zingt ook het koor soms de letterlijke bijbeltekst. Dit zijn de teksten die worden uitgesproken door het volk, de soldaten en de hogepriesters; afhankelijk van de tekst gebruikt Bach hier een enkel- of een dubbelkoor. Een voorbeeld daarvan is koor B9b/P13: "Wo willst du das wir dir bereiten das Osterlamm zu essen?"

Niet-bijbelse teksten

De niet-bijbelse teksten worden zowel door het koor als door de solisten verklankt: het koor in het openings- en slotkoor en in de koralen, de solisten in de arioso's en aria's. In het openings- en slotkoor en in de koralen zijn de teksten overigens wel van religieuze aard. Men kan ze zien als een bevestiging van de Christelijke traditie wat betreft de relatie tussen God en mensen. Woorden als schuld, boete, toewijding en verzoening komen er dan ook veelvuldig in voor.

Sommige koralen vormen een afsluiting van bepaalde scènes. Zo is koraal B17P23 "Ich will hier bei dir stehen" het eind van de eerste scène, waarin de voorgeschiedenis uit de doeken wordt gedaan, en geeft het tevens aan om welke keuze het in de volgende scène zal gaan: Jezus bijstaan of hem verlaten. Koraal B40/P48 "Bin ich gleich von dir gewissen" is de afsluiting van de verloocheningsscène; dit is

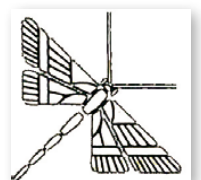
trouwens het enige koraal dat direct aansluit op de eraan voorafgaande aria, het "Erbarme dich".

De arioso's en aria's, gezongen door de solisten, staan buiten de feitelijke handeling en zijn eerder van meditatieve, beschouwende aard. Een arioso gaat aan de aria vooraf en is bedoeld om de hoedanigheid van Christus of de aard van een bepaalde situatie aan te geven. De erop volgende aria fungeert als uitwerking van het persoonlijke geloofsleven met al haar emotionele schakeringen als dienstbaarheid, verlangen, schuld, boete, rouw, toewijding et cetera.

Drie van de veertien aria's in de MP worden niet voorafgegaan door een arioso. Deze aria's staan op plekken waar personen in het verhaal een onomkeerbaar proces in gang hebben gezet. De eerste aria, de sopraanaria "Blute nur du liebes Herz" (B8/P12) volgt direct op de eerste gedachte van Judas om Jezus te verraden. De tweede aria, de altaria "Erbarme dich mein Gott" (B39/P47) volgt op het moment dat Petrus zich realiseert dat hij zijn vriendschap met Jezus heeft verloochend, ondanks het feit dat Jezus hem hiervoor heeft gewaarschuwd. De derde aria die volgt op zo'n onomkeerbaar moment in het verhaal is de basaria "Gebt mir meinen Jesum wieder" (B42/P51). De aria volgt na de zelfdoding van Judas en de constatering van de priesters dat zij de dertig zilverlingen niet kunnen terugnemen, omdat het bloedgeld is. Zij houden schone handen, maar moeten daarvoor wel de waarheid geweld aan doen. En ze realiseren zich dat Jezus in handen van de Romeinse gezaghebbers een zekere dood tegemoet gaat, wat blijkbaar toch ook weer niet de bedoeling was. Binnen dat spanningsveld moet de titel van de aria beschouwd worden. Ik krijg de indruk dat dit een dramatisch hoogtepunt is, wat muzikaal tot uitdrukking komt in de begeleiding die bijna een concerto grosso benadert.

Tot slot: bij het schrijven van dit stuk heb ik ook geput uit de inleiding en analyse over de MP van Boudewijn; ik kan iedereen aanraden deze van de TKA-site te downloaden. Het was heel verhelderend om in 'chronologische' volgorde, met de tekst bij de hand, te zien hoe Bach de tekst steeds met muziek weet te verwoorden. En voor de toehoorder lijkt het me ook interessant om wat meer over de muzikale omlijsting te weten. Misschien is een programmaboekje in de stijl van het eerder genoemde Libellenboekje toch niet zo'n gek idee.

Aja Leemans

Daar is een gitaar...

vrijwilligerswerk in Suriname, deel twee

In de Tonika van december 2008 schreef Hester Bolt over de reis die Abel en zij zouden gaan maken in Zuid Amerika van januari tot mei (2009). Hier vertelt ze hoe het was, en dan met name het muziekproject dat ze hebben gedaan in Suriname.

Het volboeken van onze agenda ging heel snel, we hadden makkelijk een jaar kunnen spelen. Via internet, via muziekvrienden en collega's, via via via, als een lopend vuurtje ging het rond, in no time stonden alle dagen vol gepland. Op onze gehuurde fietsen, of als het regende in de taxi, 's morgens vroeg (al zwetend...) in onze optreedpakjes gehuld, met gitaar en fluit en een paar van onze CD's, óp naar de kinderen.

We hebben in totaal 32 keer gespeeld. Op basisscholen en in kindertehuizen. Tehuizen voor weeskinderen, nooit opgehaalde kinderen, zieke kinderen, misbruikte en mishandelde kinderen. Vaak in Paramaribo, een paar keer een eindje buiten de stad.

"Ze zijn er, ze zijn er!"

Vaak stonden ze al te wachten op het schoolplein. Als we aankwamen begonnen ze verlegen te giechelen en elkaar aan te stoten, of renden ze naar de juf: "Ze zijn er, ze zijn er!" Meestal volgde dan een heel formeel en doodserieus ritueel. Een rondje langs de hele school, beginnend bij het Hoofd, waar we een praatje kregen over "het belang van muziek voor kinderen, over hoe weinig geld en tijd er was voor dergelijke zaken en over hoe Bijzonder en Goed wij waren dat we dit voor hun kinderen kwamen doen, en ook nog geheel en al belangeloos". Wij voelden ons meestal vrij ongemakkelijk tijdens deze formaliteiten, maar er was geen sprake van afronden of overslaan: Surinamers houden van veel woorden en veel belangrijke momenten...

Als we eenmaal begonnen met spelen voelden we ons weer helemaal in ons element. De liedjes die het meeste aansloegen waren de nummers waar ze konden meezingen of meedoen:

"Vijf kleine aapjes", en 'Ik ben mijn lieve hondje kwijt' waren de favorieten, maar gouwe ouwe nummers als 'Dikkertje Dap' gingen er ook in als koek. Als wij aan ons Surinaamse repertoire begonnen wisten sommige kinderen echt niet waar ze moesten kijken... Twee volwassen bakra's (blanken) die in het Sranang kinderliedjes gingen zingen. Dát hadden ze totaal niet verwacht. Maar na de eerste verbazing zongen ze vol overtuiging mee en vooral de juffen vonden het vaak een welkome afwisseling van hun lesprogramma.

Zelfgemaakt lied

Hoogtepunt van onze scholentoer was op de Pniel school, vlak buiten Paramaribo. Toen we aankwamen stond de hele bovenbouw klaar rond het schoolplein. Na de Officiële Begroeting van het Hoofd begonnen de kinderen een zelfgemaakt lied voor ons te zingen, met één van de juffen als een heuse gospel voorzanger en dirigent. 'Wees welkom op deze school. We vinden het leuk dat u er bent.

We zijn benieuwd en ook nieuwsgierig, naar wat u voor ons brengt! Daar is een gitaar, we geloven dat het leuk wordt. Zingen, dansen en nog veel meer. Daar is een gitaar, we geloven dat het leuk wordt. Wees welkom, welkom bij ons hier!"

Liefdadigheid en geloof

Onze Kindertehuizentoer was ook een groot succes. Voor ons soms wel hartverscheurend en zwaar, om zo veel verwaarloosde en mishandelde kinderen bij elkaar te zien in vaak erbarmelijke omstandigheden. Medeleven, liefdadigheid en een hoop geloof in onze lieve Heer houdt de boel zo'n beetje bij elkaar, maar vanuit de overheid gebeurt er helemaal niets voor deze kinderen. En maar bidden. Enfin, de gebeden zijn verhoord als het ging om een vrolijk optreden van twee gekke enthousiaste Amsterdammers, die af en toe de tranen moesten wegslikken, maar die met een zeer voldaan gevoel na zes weken op het vliegtuig stapten naar Brazilië!!

Hester, augustus 2009

“De Matthäus-Passion raakt aan de meest essentiële levensvragen”

Het volgende interview gaf Boudewijn aan de redactie van HS Magazine, het huisblad van Holland Symfonia.

De Matthäus-Passion mag zich ieder jaar opnieuw verheugen in een enorme belangstelling van het concertpubliek. Gedurende de uitvoering van dit monumentale werk staat Holland Symfonia, samen met Toonkunstkoor Amsterdam, Martini Jongenskoor Sneek en zes solisten van internationale faam, onder leiding van dirigent Boudewijn Jansen. Met hem sprak de redactie van HS Magazine onder andere over deze magnifieke passiecompositie:

Wie is Boudewijn Jansen?

“Ik denk dat ik als dirigent een allrounder ben, met veel belangstelling voor de combinatie van instrumentale en vocale muziek. Ik heb grote interesse in teksten en in de achtergrond van werken die tevens teksten gebruiken, maar tegelijkertijd ben ik ook als orkest-dirigent opgeleid. Daar heb ik bewust voor gekozen, omdat ik net zoveel van de instrumentale muziek houd. Op een gegeven moment ben ik in de opera verzeild geraakt en bij De Nederlandse Opera gaan werken. Samen met oratorium behoort opera nu tot de twee belangrijke pijlers van mijn muziekleven. Voor iemand zoals ik, die uit de Nederlandse oratoriumwereld komt, is het enorm verrijkend om met opera bezig te zijn. Het gevoel voor theater dat je ontwikkelt, het dramatische, dat is ook een goede toevoeging voor het concert-repertoire.”

Heb je een muzikale voorkeur?

“In zeker opzicht vind ik alle klassieke muziek mooi. Maar de muziek van Bach of Brahms staat muzikaal en cultureel wel dicht bij mij dan een belcanto-opera - waar ik overigens veel plezier aan beleef. Zoiets beschouw ik als een exquise maaltijd in een mediterrane restaurant. Daar kun je enorm van genieten, maar je gaat er niet iedere dag eten, want het is je eigen cultuur niet. Als predikantszoon heb ik al sinds mijn vroege jeugd een speciale relatie met het oratorium en de religieuze muziek. Ik geloof dat die werken een essentie van het bestaan raken; ze gaan over het echte leven. Onlangs nog heb ik een reeks concerten geleid met de ‘Maria Vespers’ van Monteverdi. Op het moment dat ik zo’n werk uitvoer, geloof ik dat er niets mooiers bestaat dan dat. Het werk is qua formaat in de muziekliteratuur te vergelijken met de Matthäus-Passion. Zo’n uitvoering maakt me helemaal gelukkig.”

Is het dirigeren van een orkest moeilijker dan een koor?

“Nee, maar als dirigent moet je vooral de overeenkomsten zien. Je hebt een groep mensen, die graag muziek wil maken, en jij moet hen zo duidelijk mogelijk aansturen. Je moet ze meekrijgen; als het ware deel van ze worden. Ik ben geen dirigent die van bovenaf leidt. Ik kan misschien wel autoritair zijn, maar ik stel het toch zeer op prijs als het resultaat in harmonie wordt bereikt. De musici moeten het gevoel hebben dat het iets van hen is. Maar als ik een van de belangrijkste verschillen tussen het leiden van een koor en een orkest moet noemen: met een orkest heb je meestal veel minder tijd. Orkestleden zijn vaak in staat om dingen van blad te spelen, als dirigent moet je dan heel goed weten wat je wilt. En je moet heel snel kunnen werken, dat is echt een moeilijk aspect van het orkest-dirigentschap. Bovendien moet je ieder instrument op een specifieke manier benaderen, terwijl een koor bestaat uit mensen die in principe allemaal hetzelfde doen. Een koor heeft echter mentaal meer steun nodig. Een koor zingt, en zingen ligt heel dicht bij het hart. Dat maakt je kwetsbaar. Een zanger stelt zich voor je open, daarom moet je zangers met heel veel liefde ondersteunen.”

Tijdens de Matthäus-Passion leid jij een combinatie van een groot orkest, twee koren en zes solisten. Wat vraagt dat van jou als dirigent?

“Waar het volgens mij op neerkomt, is dat je al die verschillende bronnen in jezelf weet te verenigen. Je moet niet heen en weer springen van: nu dirigeer ik dit, nu dat, nu weer iets anders. De mensen moeten naar jou toekomen. Je nodigt ze uit, zodat ze permanent aan jou kunnen zien wat de bedoeling is. Jij bent het brandpunt.

Ook de mensen die ver weg van je zitten, moeten je bedoelingen glashelder van je af kunnen lezen. En als je een stuk helemaal geïnternaliseerd hebt, kunnen ze dat ook. De crux voor een dirigent is dat hij zichzelf ieder detail kan voorstellen. Een fractie voordat de musici het werk spelen, moet de dirigent een exacte voorstelling hebben van wat hij wil gaan horen. Zodra hij dat niet hoort, moet hij analyseren wat er mis is: wat wil ik niet horen, en wat kan ik daaraan doen. Dat gaat via het ruggenmerg.

Je moet namelijk vaak zo snel reageren, dat je niet de tijd hebt om dat voor jezelf te formuleren. Je hoort bijvoorbeeld dat een crescendo te groot wordt, of dat je net te hoog uitkomt, als je dat dan met een klein gebaartje kunt corrigeren, geeft je dat een geweldig gevoel. Ik vergelijk het wel eens met een heel mooie auto die je met één vinger kunt besturen. Als je denkt dat je iets teveel naar links gaat, dan geef je het stuur zonder erbij na te denken een heel klein tikje, waardoor de auto in het juiste spoor komt. Die besturing gaat in een volslagen harmonie. Zonder paniekvoetbal. Als het wel zover zou komen, dan is er geen redden meer aan.”

Wat betekent de Matthäus-Passion voor jou als dirigent, maar ook als persoon?

“Laat ik voorop stellen dat ik het heel erg belangrijk vind, dat wat ik als persoon van een werk denk, niet tussen het stuk en het publiek

mag komen te staan. Het mooie van de Matthäus-Passion is dat het een soort 'Fundgrube' is. Bijna iedereen heeft een relatie met dat werk ontwikkeld. Het is zo ontzettend bekend, iedereen vindt er wel iets in wat voor hem persoonlijk is. Dat wil ik vooral zo laten. Natuurlijk heb ik een heel persoonlijke relatie met dat werk, iets wat ik al mijn hele leven meedraag. Hoewel ik theologisch wel behoorlijk verwijderd ben van het dogmatische geloof, denk ik wel dat dit passiewerk aan de meest essentiële levensvragen raakt. Volgens mij heeft het met esthetiek en ethiek te maken, die heel erg dicht in elkaars buurt komen. Ik geloof dat het feit dat Bach de brede reikwijdte van emoties heeft kunnen toonzetten, veel troost geeft aan de luisteraar, ongeacht wat die luisteraar precies gelooft. Dat vind ik een groot goed."

Toch is de ene uitvoering de andere niet. Hoe komt dat?

"De invloed van de solisten is daarbij van groot belang. Het kiezen van de solisten is een van mijn taken. Het is een belangrijke opdracht, waaraan ik veel tijd besteed. Er staat nooit zomaar iemand de Matthäus-Passion te zingen. Zelfs als een zanger plotseling ziek wordt, probeer ik iemand te vinden met wie ik een goede relatie heb. Ik repeteer ook, denk ik, meer met de solisten dan gebruikelijk is. Ze repeteren met mij aan de piano. Ik heb heel duidelijk mijn eigen ideeën over de uitvoering, maar ik wil best luisteren naar die van hen. Die ideeën wil ik dan ook kunnen begeleiden. Dat vindt allemaal plaats voordat we naar het orkest gaan. Als de ideeën van de solisten afwijken van mijn grote lijn, hebben we een probleem. Daar moet dan over gepraat worden, want uiteindelijk bewaak ik het totaal."

Krijg je ook weleens reacties na de uitvoering van de Matthäus-Passion van het publiek?

"Ja, maar van het publiek komen mij doorgaans alleen de goede en mooie reacties ter ore. Dat komt omdat de mensen die er niet zo over denken, de andere kant oplopen en niets zeggen. Van de uitvoerenden zelf krijg ik soms te horen 'het ging niet helemaal lekker, ik heb niet zo goed gezongen'. Een slechte recensie in de krant – wat mij met de Matthäus-Passion gelukkig nog nooit is overkomen – zou mij beslist kwetsen, met name als aan de integriteit zou worden getwijfeld. Natuurlijk kan iemand iets niet mooi vinden, want ik breng wel mijn eigen interpretatie. Ik laat de koralen bijvoorbeeld vrij dramatisch zingen, en ik leg accenten die heel persoonlijk zijn."

Het Toonkunstkoor staat al sinds 1899 jaarlijks op Goede Vrijdag in het Amsterdamse Concertgebouw. Is de Matthäus-Passion in de loop der jaren geëvolueerd?

Ik heb heel duidelijk mijn eigen ideeën over de uitvoering van de Matthäus-Passion."

"Jazeker. Een van de belangrijke ontwikkelingen die wij doormaken – en waar ik absoluut voorstander van ben – is dat het niet wordt gezocht in massaliteit. Ik werk zoveel mogelijk op transparantie, het hebben van een groot koor heeft een schoonheid, maar daar schuilt ook een gevaar. Namelijk dat je de transparantie en de details niet goed over het voetlicht kunt brengen. Je moet er heel hard aan werken om dat tot stand te brengen: alle middenstem-

"Bij iedere uitvoering met Holland Symfonia heb ik het gevoel dat de laatste Matthäus-Passion de beste was."

men moeten volgbaar zijn, alle kleine wendingen hoorbaar. De laatste jaren heb ik aan dat aspect veel tijd gependend. Hoewel de koorleden de noten in principe al kennen, repeteren we desalniettemin gewoon gedurende een paar maanden. En dan heb ik het over het klankbeeld, dat is heel anders dan 50 jaar geleden. Dan spreek je over de authentieke stroming van onder anderen Ton Koopman en Frans Brüggen, die ik zeer bewonder. Wat ik eigenlijk probeer, is om met modern instrumentarium, moderne stemmen, en een modern koor, toch diezelfde esthetiek te vinden."

Ieder jaar opnieuw de Matthäus-Passion. Verveelt dat nooit?

"Nee, maar ik merk af en toe wel dat als ik met de repetities begin, ik soms denk oh, nee! Maar vervolgens gaan we aan de slag, en zeggen de zangers achteraf 'op de Matthäus-Passion repetities ben je altijd extreem geïnspireerd!' Zelf voel ik dat dan ook zo. Dat gevoel komt automatisch terug, je moet een hobbeltje over en dan is de inspiratie er weer helemaal. Ik probeer me ook te blijven ontwikkelen, het is geen statisch gebeuren."

Hoe verloopt de samenwerking tussen Toonkunstkoor Amsterdam en Holland Symfonia?

"Ik ben heel blij met de ontwikkeling die we de laatste jaren met Holland Symfonia hebben doorgemaakt. Met het koor heb ik natuurlijk een veel langere voorbereidingstijd dan met het orkest – die repetities vinden plaats binnen één week – maar doordat we de Matthäus-Passion al een aantal jaren gezamenlijk uitvoeren, worden de uitvoeringen ieder jaar nog steeds kwalitatief beter. Daardoor heb ik iedere keer het gevoel dat de laatste Matthäus-Passion de beste was."

Daarnaast denk ik dat de musici van Holland Symfonia het ook een fijne activiteit vinden om te doen. Mijn eigen wens is om de samenwerking te verbreden. Ik zou graag nog een aantal andere werken gezamenlijk ten uitvoer brengen. De Matthäus-Passion staat weliswaar altijd garant voor succes, maar ik zou ook wel een beetje het avontuur willen opzoeken met elkaar. Holland Symfonia en Toonkunstkoor Amsterdam hebben samen nog hele velden te veroveren."

Wie is wie?

Lidwien Derriks
sopraan 1
Lid sinds 1989

Sinds wanneer ben je lid van TKA?

In september 1989 deed ik mijn eerste auditie. Ik was erg verkouden, maar dat leek me geen bezwaar. 'Beetje scherp, maar mooi' oordeelde Winfried en hij plaatste mij in koor I,I. Dat zei me niets maar leek me wel hoog. Ik was een beetje huiverig om in zo'n groot koor te zingen.

Wat was voor jou het mooiste concert van TKA?

Ik vind altijd het laatste concert het mooiste.

Welk lied ken je uit je hoofd?

Alleen onder de douche en op de fiets zing ik uit mijn hoofd.

Welke drie cd's gaan mee naar een onbewoond eiland?

Stravinsky's 'Le sacre du printemps', Chopins 'Nocturnes' en 'Alle 58 liedjes van Ja zuster Nee zuster'.

Welk boek ligt op je nachtkastje...

Ik heb wel veel boeken rond mijn nachtkastje. Net uit heb ik Nachtlid, een roman over de verlofingsperiode van Schumann, door Bas van Putten. Tegelijkertijd las ik met veel plezier Dorsvloer vol confetti van Franca Treur.

En wat is je favoriete tijdschrift?

Ik lees veel tijdschriften, heb geen favoriet, dit wisselt per week. Misschien toch wel De Groene Amsterdammer.

Doe je nog iets anders met muziek?

Ik pingel een beetje piano en zing bij het vleugelspel van een vriendin.

Wat vind je leuk aan TKA?

De repetitieruimte, de meeste zo niet alle koorleden, de pianist, de dirigenten. Wat ik echt meesterlijk vind is de manier waarop Boudewijn ieder jaar opnieuw het zingen van de Matthäus-Passion tot een avontuur weet te maken. En nu voor het eerst uit het hoofd!

En wat vind je minder leuk aan TKA?

Eigenlijk niets (echt waar). Nu ja, vooruit: het voorzingen, de 'heraudities'. Te spannend.

Vertel eens iets verrassends over jezelf?

Ik hou niet van zingen. Grapje. Ik heb een keer 35 km geschaatst en daarna nooit meer een voet (schaats) op het ijs gezet. Kennelijk een scheve schaats gereden. Maar nu serieus: ik ben nog altijd een adolescent.

In de film over jouw leven: welke actrice speelt de rol van jou?

Ik zou de rol aan Meryl Streep geven.

Wie is wie?

Marcel Jansen
bas 1
Lid sinds 2010

Sinds wanneer ben je lid van TKA?

Januari 2010.

Zong je bij een koor voordat je bij Toonkunstkoor kwam?

Ik heb eerder een seizoen bij het Toonkunstkoor gezongen; in 2003, het laatste jaar van Winfried Maczewski. Daarvoor jarenlang bij VOCOZA, het Solderkoor, en de laatste jaren bij KCOV Excelsior.

Wat was voor jou het mooiste concert van TKA?

De laatste Matthäus van Winfried Maczewski vond ik indrukwekkend, inclusief de minuut stilte na het openingskoor als eerbetoon aan de overleden joden in WO 2.

Welk lied ken je uit je hoofd?

Ik kende de partij van Aeneas van Dido en Aeneas van Purcell uit mijn hoofd omdat ik dat jaren geleden gezongen heb met het Slaapkamerkoor maar ik weet niet of ik het nog kan (is overigens heel weinig tekst).

Wat is de laatste cd die je hebt gekocht?

Verzameld werk van Youri Egorov na het prachtige boek van Jan Brokken In het huis van de dichter gelezen te hebben.

Naast wie zou je graag in het vliegtuig zitten en waarheen?

Ik vind het heel prettig reizen met mijn vriend. Elk jaar gaan we naar New York om de schoonfamilie te bezoeken.

Welk tv- of radioprogramma wil je niet missen?

Wie is de mol?

Welke website heb je deze week meer dan drie keer bezocht?

Rabobank.nl. Ik vind internet bankieren een geweldige uitvinding.

Welk restaurant kun je ons aanbevelen?

BIHP op de Keizersgracht. Geweldige patatten.

Wat vind je leuk aan TKA?

Er wordt goed gezongen, inspirerende dirigent en ik vind Hebe ook heel goed.

En wat vind je minder leuk aan TKA?

Ik kan me nog geen kritiek permitteren na een maand.

Vertel eens iets verrassends over jezelf?

Mijn rechteroor is uit een van mijn zwevende ribben geconstrueerd. Een knap staaltje werk waar ik professor Kon heel dankbaar voor ben.

In de film over jouw leven: welke acteur speelt de rol van jou?

Marcel Musters, omdat hij me door en door kent.

Oproep

Wie van de koorleden heeft ervaring met het bouwen van een website en zou mij daarmee willen helpen? De huidige website is gemaakt met Joomla. Dit is een tamelijk gebruikers-onvriendelijk programma dat niet te bewerken is met een hulpprogramma zoals Contribute. Het is natuurlijk ook heel goed mogelijk dat er onder jullie iemand is, die juist heel goed met Joomla overweg kan en hiermee wil helpen. Ik hoop op een reactie... Nelleke Reijs

nellekereijs@gmail.com

“Eén koffie voor mevrouw, want wij hebben samen nog in de “Matthäus-Passion” gezongen!”

Jan Stobbe zingt dit jaar voor de 75e maal de Matthäus-Passion! En het verveelt nog steeds niet. Hij deelt met ons zijn meest bijzondere herinneringen aan dit magistrale meesterwerk.

Mijn herinneringen aan de uitvoeringen van de Matthäus-Passion met het Toonkunstkoor gaan terug tot het jaar 1953. In dat jaar zong ik in het destijds ongeveer driehonderd kinderen tellende kinderkoor ‘Zanglust’ onder leiding van Willem Hespe, waarvan de jongens in de Paastijd meewerkten aan de uitvoeringen van de Matthäus-Passion met het Concertgebouworkest en het Toonkunstkoor. Mijn eerste uitvoering was de laatste waaraan de beroemde Nederlandse sopraan Jo Vincent meewerkte. In 1955 werden de basaria’s door een andere beroemde zanger vertolkt: Dietrich Fischer Diskau.

Erna Spoorenberg vergeet te gaan staan

Mijn eerste uitvoering van de Matthäus-Passion als lid van Toonkunstkoor Amsterdam (TKA) was in 1969 onder leiding van Eugen Jochum, die in 1972 voor het laatst dit werk bij het Concertgebouworkest dirigeerde. De orkestbezetting die Jochum gebruikte was enorm, zo waren de blazers dubbel bezet. Eén voorval herinner ik me nog uit die tijd. Erna Spoorenberg, die meestal de sopraanpartij

zong, vergat tijdens een van de uitvoeringen bijna om op te staan voor het korte recitatief als Pilati Weib in het tweede deel, en ze begon al te zingen terwijl ze nog niet stond. Ik heb Eugen Jochum, anders altijd de vriendelijkheid zelve, nooit zo kwaad zien kijken als op dat moment. Toen het koor na afloop naar de kleedruimte ging verliet Erna Spoorenberg als een haas het gebouw. Kennelijk wilde ze op dat moment Jochum niet onder ogen komen.

Koralen als ‘Pilaren’

Het Amsterdams Philharmonisch Orkest nam vanaf 1974 de uitvoeringen van de MP voor zijn rekening. De Palmzondag werd vervuld voor de Goede Vrijdag. Dirigent werd Anton Kersjes. Deze hield er een totaal andere opvatting op na: een hoog tempo en geen pauzes tussen de verschillende onderdelen. Dat gaf een extra dramatisch accent aan de uitvoeringen. Tot 1988 wisselde Kersjes en Jan Eelkema, onze ‘eigen’ dirigent, elkaar af. In 1989 werd Winfried Maczewski dirigent van TKA. Hij had zijn eigen specifieke opvatting van het werk: de koralen als ‘pilaren’ die als reflectie het dramatische verhaal onderbreken. In die tijd heeft het koor de MP ook elders uitgevoerd. Een keer in de kerk van Zaltbommel, een buitengewone ervaring. Later ook in het Zaantheater voor een handje vol publiek en in de Laurenskerk te Alkmaar. Vanaf 2004 is de uitvoering in de vertrouwde handen van Boudewijn Jansen. Hij weet het koor helder en doorzichtig te laten klinken met alle aandacht voor details.

Bach verveelt nooit

Inmiddels ben ik dit jaar aan mijn 75ste uitvoering van dit werk met het Toonkunstkoor toe. Verveelt het dan niet? Nee, elke uitvoering staat op zich en je ontdekt nog steeds details in het werk waarvan je denkt: “dat is me nog nooit eerder opgevallen”. En... Bach verveelt nooit.

Dat de uitvoering van de Matthäus-Passion bij het publiek in Amsterdam leeft, is bekend. Tot slot een aardig voorbeeld daarvan: Guus Hofman-Allema, de schrijfster van Geestdrift en muzikale zin (de geschiedenis van het Amsterdamse Toonkunstkoor 1828-2000) was na een uitvoering op weg naar huis. Haar lange zwarte kledij trok bij de bushalte voor het Haarlemmermeerstation de aandacht en bij ‘Broodje van Jaap’, een snackbar, werd zij aangesproken door één van de taxichauffeurs bij de standplaats, die vroeg of zij naar het bal ging. “Nee”, zei ze, “ik heb de Matthäus-Passion gezongen”. “Mijn moeder was daar stapelgek op, die moest daar ieder jaar naar toe”, zei een collega taxichauffeur. Een ander: “Ik heb daar ook nog in gezongen, bij Toon Vranken.” Toen ze vertelde dat zij in die tijd ook al in het koor zong riep hij: “Eén koffie voor mevrouw, want wij hebben samen nog in de “Matthäus-Passion” gezongen!”

Jan Stobbe

Matthäus jubilaris Jan Stobbe!

In Memoriam

In het afgelopen jaar is een aantal bekende Nederlandse zangers uit de generatie van Erna Spoorenberg, Elly Ameling, Annette de la Bije, Aafje Heynis, Tom Brand en David Hollestelle overleden. Velen van hen hebben in de jaren '50 – '70 van de vorige eeuw samengewerkt met TKA. Hieronder volgen korte levensberichten.

Henk van Ulsen, acteur

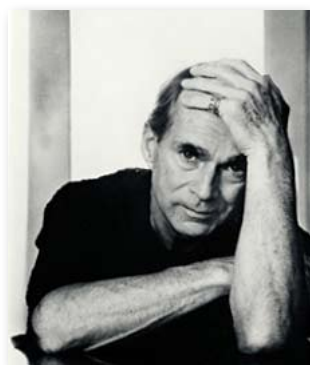
1927-2009

Van 1973 tot 1982 werkte TKA vrijwel jaarlijks mee aan het door de oud-verzetsbladen Trouw, VN en Het Parool georganiseerde Herdenkings Concert op 4 mei in het Concertgebouw.

Daar werd dan om half acht het "Bericht aan de Levenden" van Hans Henkemans op een tekst van H.M. van Randwijk uitgevoerd waarin een (lastige) vocaliserende koorpartij. In de beginjaren zong onze toenmalige dirigent Frans Moonen ter ondersteuning zelf met de tenoren mee! De tekst van Van Randwijk werd steeds gesproken door Henk van Ulsen. Na de 2 minuten stilte om 8 uur (bij gedempt licht in de volle, grote zaal) volgde dan een symfonie (Beethoven V & VII, Mendelssohns Italiaanse). Meestal zongen we met het Amsterdams Philharmonisch Orkest onder leiding van Anton Kersjes, In 1975 was dit het Concertgebouw Orkest onder leiding van Haitink en in 1977, tijdens onze laatste samenwerking met het Concertgebouw Orkest, Kees Bakels. Ik heb die uitvoeringen steeds als zeer indrukwekkend ervaren.

Henk van Ulsen had al eerder samengewerkt met TKA: in oktober 1969 voerden we Le Roi David uit met het Concertgebouw Orkest onder leiding van Frans Moonen met als solisten Hanneke van Bork, Elisabeth Coymans en Lode Devos. Henk van Ulsen was de 'verhaler'. Jan Stobbe zong ook toen al mee!

Henk van Ulsen was een van Neerlands grootste acteurs. Hij speelde in diverse tv-series en vertolkte bij verschillende toneelgezelschappen vele grote rollen. Vooral zijn solovoortellingen van Gogols

'Dagboek van een Gek' waarvan hij meerdere producties speelde zijn legendarisch. Ik herinner me hem ook nog als prachtige Wijze Kater in het stuk van Heijermans. Ook als voordrachtskunstenaar was hij beroemd. Ik bezit een grammofoonplaat waarop hij gedichten van Vasalis leest met die altijd herkenbare, licht slissende dictie. Hij won vele prijzen (Louis d'Or, Albert van Dalsumprij) en werd geridderd.

Henk van Ulsen was ook een groot kunstverzamelaar. Het Zwolse museum De Fundatie dankt een groot deel van zijn Jan Voermancollectie aan hem. Tot zijn dood bleef hij actief als acteur.

Arjan Blanken, tenor

1924-2009

Arjan Blanken was een bekende Nederlandse tenor. Een aantal jaren was hij getrouwd met Thérèse Steinmetz. Hij studeerde aan het

Conservatorium van Amsterdam bij Herman Schey en Annie Hermes. Blanken was in de jaren '50-'70 veelvuldig te horen in de Nederlandse concertzalen en op het operatooneel in binnen- en buitenland. Hij was een bekende Mozart-tenor (Don Ottavio, Tamino, Belmonte)

en ik hoorde hem ook als Almaviva in een erg geestige Kunstmaand-productie van de Barbier van Sevilla (in de Nederlandse vertaling van de dichter Adriaan Morriën). Hij zong in veel uitvoeringen van Bachs Passionen (er bestaat een plaatopname van de Matthäus-Passion door de Nederlandse Bachvereniging onder leiding van Anthon van der Horst waarin hij de aria's zingt).

Met TKA heeft hij niet vaak samengewerkt - het Concertgebouw Orkest koos vaker voor John van Kesteren en voor buitenlandse zangers als Ernst Haefliger en Richard Lewis. Ik heb twee uitvoeringen gevonden: in 1959 in Händels Te Deum onder leiding van Haitink en in 1972 het Requiem van Verdi met het toenmalige Amsterdams Philharmonisch Orkest onder leiding van Anton Kersjes. Tot het laatst gaf hij zangles in zijn woonplaats Almelo.

Anny Delorie, alt

1925-2009

De grote Nederlandse alt Anny Delorie was vooral operazangeres, een geweldige Amneris, Azucena, Eboli, Ulrica, Kosteres in Jenufa en Charlotte in Werther. Ze zong met Gré Brouwenstijn, Hans Kaart, Theo Baylé, Guus Hoekman en andere grote Nederlandse zangers uit die tijd. Zij kreeg les van Berthe Seroen en Theodora Versteegh. Als vijftienjarige werd zij lid van Zanglust, het gemengd - en kinderkoor van Willem Hespe, waar ook Jan Stobbe in het jongenskoor meewerkte aan onze uitvoeringen van de Mattheuspassie.

Op 45-jarige leeftijd stopte ze met zingen - naar verluidt omdat ze zich aansloot bij het Leger des Heils. Aan haar zangkunst heb ik prachtige herinneringen - als tiener hoorde ik haar met het Haags Toonkunstkoor in het Requiem van Verdi en in mijn allereerste opera, Aida,

lees verder >

In Memoriam

< vervolg

zong zij Amneris naast Gré Brouwenstijn.

Met TKA zong zij tussen 1960 en 1965 in vier producties: steeds met het Concertgebouw Orkest in de Negende van Beethoven onder leiding van Georg Szell en Eugen Jochum, in de Achtste van Mahler onder leiding van Rafael Kubelik en in het Requiem van Verdi onder leiding van Bernard Haitink.

Jeanette van Dijck, sopraan

1925-2009

Jeanette van Dijck was een lyrische sopraan met een vrij korte carrière bij de oude Nederlandse Opera. Ze studeerde in Den Haag bij Johanna Zegers de Beijl. Zij was een mooie Micaela, Gilda, Zerlina en Pamina. Ook zong zij wel in modern Nederlands repertoire zoals de hoofdrol in Philomela van Hendrik Andriessen. Zij was te horen op het concertpodium in liedavonden en in de sopraansolo in het Deutsches Requiem waarin ik haar in Den Haag hoorde, en met TKA in een uitvoering van Die Schöpfung met de formidabele bas Gottlob Frick onder leiding van

Eugen Jochum. Ik was als jong studentje aanwezig bij dat concert. Op cd is zij te horen in een live-opname van Handel's Alcina uit Keulen, met Joan Sutherland en Fritz Wunderlich.

Elisabeth Lugt, sopraan

1924-2009

De Nederlandse sopraan Elisabeth Lugt studeerde bij Theodora Versteegh en Corry Bijster en in Parijs bij Pierre Bernac. In 1953 won zij daar het Fauré-Concours. Zij was gespecialiseerd in het Franse repertoire en in muziek uit de 20e eeuw.

Elisabeth Lugt werd gevraagd als Jeanne in Jeanne d'Arc au Bûcher van Arthur Honegger, een rol die ze met veel overgave en overtuiging vertolkte. In 1965 zong ze Ravels Shéhérazade met het Radio Filharmonisch Orkest onder Jean Fournet. In 1961 zong zij met TKA onder leiding van Haitink in Diepenbrock's Missa in Die Festo bij het Concertgebouw Orkestconcert ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Genootschap van Nederlandse Componisten.

Gegevens zijn (naast persoonlijke herinneringen) ontleend aan Guus Hofmans' boek over de geschiedenis van TKA 'Geestdrift en muzikale zin' (nog steeds te koop via de Vrienden van TKA of via Jos Siemerink!), en aan internet.

Theo Laceulle

Wie is wie?

Jonathan Ploeg
tenor
Lid sinds 2009

Wat was voor jou het mooiste concert van TKA?

Qua repertoire was het concert met Honegger en Ton de Leeuw mijn favoriet.

Welk stuk zou je met je met het koor nog (weer) eens willen zingen?

Ton de Leeuw - Cinq Hymnes, een goede uitdaging voor het koor; TKA moet helder blijven. Daarnaast zou ik graag de Glagolitische Mis van Janáček eens uitvoeren.

Wat is de laatste cd die je hebt gekocht?

Amaral Vieira - Stabat Mater

Welke drie cd's gaan mee naar een onbewoond eiland?

J.S. Bach - Matthäus-Passion, Leoš Janáček - Glagolitische mis, Antonín Dvořák - strijkkwartet op. 96, "American"

Welk boek ligt op je nachtkastje en welk boek moet iedereen lezen?

Op mijn nachtkastje liggen "de Overgave" van Arthur Japin en "Mannen die vrouwen haten" van Stieg Larsson. Beide boeken (nog) niet gelezen. Kinderboek "de gebroeders Leeuwenhart" ontroert mij nog steeds, tip!

Naast wie zou je graag in het vliegtuig willen zitten en waarheen?

Naast mijn vriendin Jouke, naar Tanzania en Zanzibar, waar ik haar graag alle mooie plekken wil laten zien waar ik geweest ben.

Welke krant lees je? En wat is je favoriete tijdschrift?

Metro, Spits en sporadisch het Parool. Weinig tijdschriften gehad; Donald Duck was vroeger favoriet.

Welk restaurant kun je ons aanbevelen?

Siam; Thais restaurant in het oude centrum van Stockholm.

Doe je nog iets anders met muziek?

Heb negen jaar hobo gespeeld, nu piano- en zangles en zing in een aantal andere koren.

Wat vind je leuk aan TKA?

Het repertoire, de overwegend jonge sfeer en de inspirerende leiding van Boudewijn.

En wat vind je minder leuk aan TKA?

Zijn, in wellicht mindere mate aanwezige, tegenzin tegen hedendaagse muziek.

Vertel eens iets verrassends over jezelf?

Ik ben momenteel klusjesman en kaasboer.

In de film over jouw leven: welke acteur speelt de rol van jou?

Een acteur van Toneel-school Amsterdam; die in 2014 ontdekt wordt en wereldwijd beroemd wordt.

Wie is wie?

Loes Knotter
alt
Lid sinds 2009

Zong je bij een koor voordat je bij Toonkunstkoor kwam?

Ik heb in mijn studententijd bij het 'Crea Oratoriumkoor' gezongen met Ira Spaulding als dirigent. Later toen ik in Brussel woonde zong ik in de 'Brussels Choral Societ'.

Wat was voor jou het mooiste concert van TKA?

Ik heb één concert meegedaan (Nunc I, red.) en het programma sprak mij erg aan.

Welk stuk zou je met je met het koor nog (weer) eens willen zingen?

Ik word op mijn wenken bediend. Ik houd erg van Brahms en ik vind het Schiksalssied prachtig.

Welk lied ken je uit je hoofd?

Ein Veilchen van Mozart.

Welke drie cd's gaan mee naar een onbewoond eiland?

Er gaan liederen van Brahms mee van Von Otter, een Tango CD van dirigent/pianist Barenboim en die heerlijke Grote Mis in C mineur van Mozart

Welk boek ligt op je nachtkastje en welk boek moet iedereen lezen?

Ik heb net even gekeken maar er ligt al een jaar 'A Suitable Boy' van Vikram Seth. Het gaat dus traag, maar ik lees het boek graag. Verder was ik recent verrukt van 'De tuin van de familie Finzi-Contini' van Giorgio Bassani.

Naast wie zou je graag in het vliegtuig willen zitten en waarheen?

Met mijn hele (samengestelde) gezin naar Maleisië. Voor de laatste olifanten en tijgers.....

Welk tv- of radioprogramma wil je niet missen?

Ik mis altijd Buitenhof, maar ik kijk het graag.

Doe je nog iets anders met muziek?

Ik heb in mijn jeugd jaren in blokfluit ensembles gespeeld.

Wat vind je leuk aan TKA?

Verrassend leuk koor. Toegewijd en niet arrogant. Heel fijn.

En wat vind je minder leuk aan TKA?

Voorrepetities zijn een halsbrekende onderneming voor mij.

Vertel eens iets verrassends over jezelf?

Ik ben bang dat ik verkiezingsdebatten en uitgezonden parlementaire debatten volg alsof het spannende voetbalwedstrijden zijn.

In de film over jouw leven: welke actrice speelt de rol van jou?

Isabelle Hupert

Een brief van zijn Moeder

Het onvolprezen boek 'Geestdrift & Muzikale Zin' van Guus Hofman-Allema komt ook in deze ToniKA met enige regelmaat ter sprake. En terecht, want alleen al als naslagwerk heeft de forse uitgave zijn nut al vele malen bewezen. Bij de rubriek 'wie is wie' verwacht ik toch elke keer weer dat iemand het op zijn nachtkastje heeft liggen of toch op zijn minst vindt "... dat iedereen het moet lezen". Oke, dat voert misschien wat ver. Maar toch.

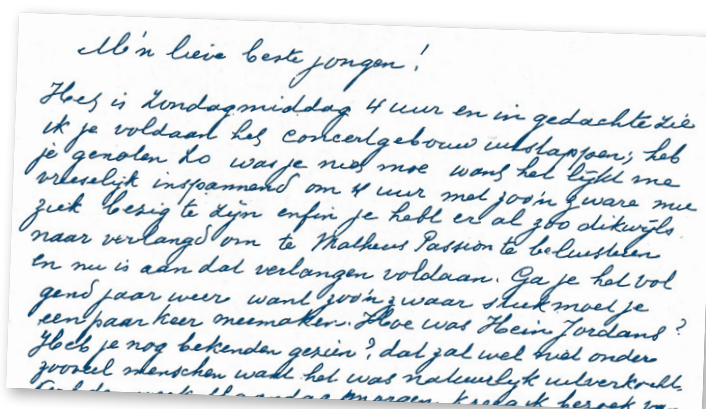
Het boek bracht onlangs aan het licht dat mijn vader in 1951 naar een uitvoering is geweest van de Matthäus-Passion met Ons Eigen Koor. Een brief die zijn moeder aan hem schreef getuigt daarvan. Zij schrijft:

"Mijn lieve beste jongen! Het is zondagmiddag 4 uur en in gedachte zie ik je voldaan het concertgebouw uitstappen; heb je genoten Lo, was je niet moe want het lijkt me vreselijk spannend om 4 uur met zo'n zware muziek bezig te zijn, enfin je hebt er al zo dikwijls naar verlangd om de Matheus Passion te beluisteren en nu is aan dat verlangen voldaan. Ga je het volgend jaar weer want zo'n zwaar muziekstuk moet je een paar keer meemaken. Hoe was Hein Jordans? Heb je nog bekenden gezien? Dat zal wel niet onder zooveel mensen want het was natuurlijk uitverkocht."

Dirigent Hein Jordans verving dat jaar wegens ziekte Eduard van Beinum. In 'Geestdrift ...' lees ik: "Om onbegrijpelijke redenen bracht hij in het tweede deel zes coupures aan "en daarmee was dan weer een uitvoering in verminkte vorm bereikt, gelijk die ook vroeger hier gewoonte was", aldus Lex van Delden (recensent van Het Parool, sg). Ook de verslaggever van het Handelsblad (Piet Tiggers) spreekt hier zijn ergernis over uit. Jordans schrapte onder andere de aria's "Sehet, Jesu hat die Hand uns zu fassen ausgespannt" en "Mache dich mein Herze Rein". Er is nog meer kritiek op de uitvoeringen: "de tempi waren meestal te langzaam, de melodische stroom werd door een gebrekkige, hordend-nadrukkelijke directie vaak tot fel gestoten, nergens vloeiende, sfeerloze klanken." Zangsolisten waren Jo Vincent, Annie Hermes, Peter Pears (Ev.), Laurens Bogtman (Chr.), Han le Fèvre en Leo Rommerts. Hein Jordans sprak na afloop: "ik ben niet tevreden, ik ben gelukkig".

Helaas is niet meer te achterhalen wat mijn vader er zelf van vond. De uitvoering destijds richtte geen blijvende schade aan, getuige de niet-aflatende bewondering die hij bleef hebben voor Bach. Gelukkig maar.

Seppie Groot

100 kilometer roeien

Aja Leemans is een fervent roeister - en binnenkort doet zij mee aan een soort roei-Elfstedentocht. In de serie: 'wat doen uw mede-koorleden nog meer behalve zingen?' vertelt Aja over haar geplande deelname aan de Ringvaartregatta 2010.

Sinds een aantal jaren ben ik lid van een roeiclub. Ik ben dol op roeien, omdat het zich buiten en op het water afspeelt. Bovendien is het een sport waarbij het niet speciaal op kracht aankomt, maar vooral op techniek. Met weinig kracht en een goede techniek kom je een heel eind. En tenslotte is het een sport die weinig blessuregevoelig is en die je tot op hoge leeftijd kunt blijven beoefenen.

De gestuurde drie

Een van mijn mederoeiers bijvoorbeeld is de pensioengerechtigde leeftijd al ruimschoots gepasseerd, maar heeft desondanks het plan geopperd om mee te doen aan de Ringvaartregatta, een 100 kilometer lange roeimarathon. Binnen de kortste keren had hij drie anderen, waaronder ik, zo ver dat zij meededen. En zo trainen wij sinds september 1 of 2 keer per week in een gestuurde drie: drie roeiers en een stuurman. Wij wisselen elk half uur, in de boot, wat betekent dat we anderhalf uur roeien en een half uur sturen. De stuurbeurten gebruiken we om uit te rusten en te eten, want het aan wal gaan proberen we tijdens de wedstrijd te beperken tot 3 korte stops. De Ringvaartregatta wordt geroeid op 12 mei, de dag voor Hemelvaart. We starten op de Kagerplassen, roeien de Ringvaart om de Haarlemmermeer rond, over de Kagerplassen in zuidelijke richting door Leiden en Leidschendam tot aan de finish in Delft.

De eerste boten starten om 6 uur 's ochtends en de ploegen moeten uiterlijk om 10 uur 's avonds binnen zijn. De langzame boten,

zoals skiffs, tweeën, gestuurde vieren en wij als vermoedelijk enige gestuurde drie, starten eerst. De snellere boten, smalle vieren en achten, starten het laatst. Gelukkig maar, want op de site van de organisatie zag ik dat de langzaamste boten er bijna 2 keer zo lang over doen als de snelste: ruim 15 uur tegenover ruim 7 uur. In het eerste geval moet je wel vroeg starten om op tijd binnen te zijn. Wij verwachten het in ruim 12 uur te roeien; vermoedelijk starten we vrij vroeg, dus dat moet wel lukken. En als de omstandigheden meezitten - een fris briesje uit het Noorden en afwisselend zon en bewolking - wordt het ook nog een aangename tocht.

Want uiteindelijk doen we het toch puur voor ons plezier.

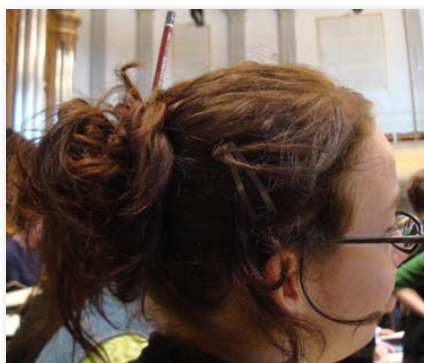
Aja Leemans

Doet u ook zoiets leuks?
Laat het ons weten.

tonika@planet.nl

Als je potlood maar goed zit

De laatste trend in haarmode, hier geshowd door (van links naar rechts): Hester Bolt, Jette Hofman, Violet Baudet
foto's Nelleke Reijs

150 jaar Max Havelaar

Tentoonstelling rond het meesterwerk van Multatuli

Jos van Waterschoot was onlangs weer in het nieuws, ditmaal met de tentoonstelling rond de Max Havelaar bij de afdeling Bijzondere Collecties van de UvA op Turfmarkt 129.

De tentoonstelling is nog te zien tot zondag 16 mei 2010. Voor meer informatie gaat u naar:

<http://tinyurl.com/ykwplpb>

Tentoonstelling 3 februari t/m 16 mei

'Het is geen roman,
't is een aanklacht!'

150 JAAR

Max Havelaar

BIJZONDERE
COLLECTIES

Oude Turfmarkt 129, Rokin, Amsterdam Open ma-vrij 10-17 uur, za-zo 13-17 uur
www.bijzonderecollecties.uva.nl UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Geboren

In onze vaste rubriek 'Hoe Gaat Het Nog Met Jos van Waterschoot?' kunnen wij u verheugd melden dat hij en Gwendolyn ouders zijn geworden van een prachtige dochter. Josephine Neeltje van Waterschoot werd geboren op 8 februari om 00:54 uur. En volgens de trotse ouders wordt ze per dag mooier, leuker en groter!

FOKKE & SUKKE VINDEN HET EEN LIJDENSWEG

JE KUNT 'M
NATUURLIJK OOK
RAPPEN

...MAAR 'T BLIJFT
VIER UUR DUREN...

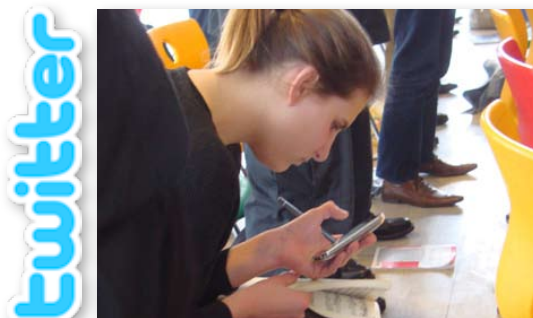
RGVt

Het Toonkunst tweert!

Welnee, het is helemaal niet nodig om precies te weten wat Twitter is, om tot in detail uit te vlooien waarom je het wel of niet zou doen, en wat het praktisch nut er eigenlijk van is. Gewoon niet zeuren en lekker meetwitteren! Bent u een zangvogel of niet? Nou dan.

Ga naar www.twitter.com, maak binnen 10 seconden uw eigen twitteraccount aan en ook u kunt weer volop meepraten bij de waterkoele. En dan natuurlijk wel even de updates van het Toonkunstkoor volgen! Even zoeken onder [Toonkunstadam](#). Tot twitter, zangtweeps!

Toekomstmuziek

8 juni 2010:

Nachtlied (Robert Schumann), Schicksalslied (Johannes Brahms) en Stabat Mater (Antonin Dvorák).

Plaats: Concertgebouw Amsterdam.

Orkest: RBO Sinfonia, en solisten Francis van Broekhuizen, Marion van den Akker, André Post en Frans Fiselier. Op de website staat meer informatie over dit programma.

Marlou Groot

Zingt u ook nog in een ander koor? Maakt u wel eens een mooie reis? U roeit ook? Staat in een toneelstuk? Heeft een weblog? Zien wij iets over het hoofd? Mail naar: tonika@planet.nl.

Colofon

Redactie Stef Lokin, Nelleke Reijs, Seppie Groot, Marlou Groot, Aja Leemans Met medewerking van Hester Bolt, Theo Laceulle, Jos van Waterschoot, Jan Stobbe Eindredactie Marlou Groot Vormgeving Seppie Groot